

УКРАЇНА
БЕРЕЖАНСЬКА МІСЬКА РАДА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ
МІСЬКОГО ГОЛОВИ**

від 08 лютого 2017 р.

№ 58

Про затвердження організаційно-методичних вказівок з підготовки населення Бережанської міської ради до дій у надзвичайних ситуаціях

Керуючись статтями 12, 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Відповідно до статей 39-42 Кодексу цивільного захисту України, постанов Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», від 23 жовтня 2013 року № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільною захисту», наказів Міністерства внутрішніх справ України від 29 травня 2014 року № 523 «Про затвердження Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13 червня 2014 року за № 624/25401, від 11 вересня 2014 року № 934 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 жовтня 2014 р. за № 1200/25977 на виконання розпорядження голови обласної державної адміністрації від 03 лютого 2017 року № 75-од «Про затвердження організаційно-методичних вказівок з підготовки населення області до дій у надзвичайних ситуаціях» та з метою організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівного складу і працівників підприємств, установ та організацій у сфері цивільного захисту, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях:

1. Затвердити організаційно-методичні вказівки з підготовки населення Бережанської міської ради до дій у надзвичайних ситуаціях (далі – організаційно - методичні вказівки), що додаються.

2. Керівникам структурних підрозділів міської ради, міських спеціалізованих служб цивільного захисту, підприємств, організацій установ, та навчальних закладів:

1) до 22 лютого 2017 року розробити та погодити з виконавчим комітетом Бережанської міської ради та районним відділом Управління ДСНС України в області графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту на рік.

2) інформувати про хід виконання графіків проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту Бережанську міську раду до 1 липня та 1 січня.

3. Відділу питань цивільного захисту населення, взаємодії з правоохоронними органами та мобілізаційної роботи інформувати Управління ДСНС України в області до 5 липня та 5 січня.

4. Навчально-методичному центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області забезпечити методичний супровід навчання населення діям у надзвичайних, аварійних ситуаціях та в умовах терористичного акту за місцем роботи, навчання і проживання.

6. Контроль за виконанням розпорядження покласти на першого заступника міського голови обласної державної адміністрації АМОВИЧА П.П.

Міський голова

В.Я.МУЗИЧКА

О.С. Тиманський
С.В. Кисельов

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
з підготовки населення області до дій у надзвичайних ситуаціях

1. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснювати відповідно до Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444 "Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях" (надалі - Порядок навчання), та Організаційно-методичних вказівок з підготовки працюючого населення до дій у надзвичайних ситуаціях, затверджених 19 вересня 2013 року Головою Державної служби України з надзвичайних ситуацій (надалі – ДСНС України):

- за місцем роботи - працюючого населення;
- за місцем навчання - дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- за місцем проживання - непрацюючого населення.

2. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях організувати та здійснювати у формі:

- навчання безпосередньо на підприємствах, установах та організаціях;
- навчання за межами підприємств, установ та організацій керівного складу і фахівців з питань цивільного захисту та пожежної безпеки на базі навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності області (далі – НМЦ та БЖД області) та Інституту державного управління у сфері цивільного захисту;
- практичної підготовки під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту;
- навчання під час здобуття відповідного освітнього рівня у навчальних закладах системи освіти;
- самостійного вивчення інформації про дії в умовах надзвичайних ситуацій при консультаційних пунктах виконавчого комітету, міського комунального підприємства.

3. Навчання працюючого населення здійснювати безпосередньо на підприємстві, в установі та організації згідно з програмами підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

1) навчання працівників безпосередньо на підприємствах, в установах, організаціях здійснювати шляхом курсового та індивідуального навчання за програмами підготовки працівників:

- загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій згідно з додатком 1;
- спеціальної підготовки працівників, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту згідно з додатком 2;

- додаткової підготовки з техногенної безпеки працівників об'єктів підвищеної небезпеки згідно з додатком 3;
- пожежно-технічного мінімуму для працівників, зайнятих на роботах з підвищеною пожежною небезпекою.

2) навчальні групи працівників з курсового навчання утворити у складі спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та органів управління ними, з індивідуального навчання - по структурних підрозділах підприємств, установ та організацій. Керівників навчальних груп призначити своїм наказом і забезпечити проходження ними спеціальної підготовки у Навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Тернопільської області (надалі - НМЦ). До проведення занять з надання домедичної допомоги залучити медичних працівників підприємств, установ та організацій.

При організації індивідуального навчання забезпечити кожного працівника матеріалами, що містять опис тем програм підготовки працівників, а також довести порядок надання індивідуальних і групових консультацій з керівниками навчальних груп.

3) з працівниками під час прийняття на роботу та за місцем праці організувати проведення інструктажів з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях на підставі програм підготовки працівників і діючих на підприємстві, в установі та організації правил, інструкцій, планів реагування на надзвичайні ситуації, інших нормативно-правових актів з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Програми для проведення вступного, первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів затвердити керівником підприємства, установи та організації після узгодження їх змісту з районним відділом Управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Тернопільській області (надалі – РВ У ДСНС України у області).

При прийомі на роботу працівників робітничих спеціальностей, зайнятих на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, здійснювати попереднє навчання за програмою пожежно-технічного мінімуму.

Програма повинна бути розроблена підприємством, установою та організацією іншим суб'єктом господарювання, що здійснює навчання з пожежно-технічного мінімуму, та затверджена ним за погодженням з районним відділом У ДСНС України у області.

У подальшому перевірку знань таких працівників проводити щорічно комісією з перевірки знань з питань пожежної безпеки підприємства, установи та організації. Перелік питань для перевірки знань з пожежної безпеки та склад комісії затвердити відповідними наказами керівника підприємства, установи, організації та забезпечити проходження членами комісії навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки у НМЦ.

4) підвищення рівня знань та отримання практичних навичок щодо дій у надзвичайних ситуаціях здійснювати на практичних заняттях у ході проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту з періодичністю, встановленою Порядком підготовки до дій за призначенням органів

управління та сил цивільного захисту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 443.

Спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту зі спеціалізованими службами і формуваннями цивільного захисту та органу управління ними (спеціальні тренування) проводити щороку тривалістю від 4 до 8 годин на підприємствах, в установах та організаціях, які у встановленому порядку створили такі спеціалізовані служби і формування цивільного захисту.

Спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту **у перший рік трирічного періоду об'єктової підготовки** проводити як роздільні, за планами та під керівництвом керівників спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та органу управління ними.

На другий рік для відпрацювання взаємодії та досягнення злагодженості дій з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації провести спільні тренування під керівництвом особи, яка у разі надзвичайної ситуації виконує на підприємстві, в установі та організації функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

На третій рік спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту планувати та проводити відповідно до задуму та строків проведення на підприємствах, в установах та організаціях **спеціального об'єктового навчання**.

Тренування персоналу підприємств, установ та організацій у діях на випадок пожежі (протипожежні тренування) проводити двічі на рік на всіх підприємствах, в установах та організаціях.

У навчальних закладах, а також у лікувальних установах із стаціонаром, будинках для людей похилого віку та інвалідів, санаторіях і закладах відпочинку, культурно-просвітніх та видовищних закладах, критих спортивних будівлях і спорудах, готелях, торгових підприємствах (два поверхи й більше) та інших, аналогічних за призначенням об'єктах з масовим перебуванням людей, такі протипожежні тренування проводити як тренування з евакуації людей з елементами пожежогасіння.

На завершальному етапі трирічного циклу об'єктової підготовки працівників з цивільного захисту, з метою визначення в цілому готовності підприємства, установи та організації до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації аварій, цивільного захисту на особливий період, **проводити спеціальні об'єктові навчання** з питань цивільного захисту.

На підприємствах, в установах та організаціях з чисельністю працюючих 50 осіб і менше, а також у навчальних закладах, незалежно від чисельності працюючих, **замість спеціального об'єктового навчання щорічно проводити тривалістю до 8 годин тренування персоналу** підприємств, установ та організацій щодо дій у надзвичайних ситуаціях (об'єктові тренування).

Об'єктові тренування з працівниками у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах проводити під час Тижня безпеки дитини та Дня цивільного захисту.

На об'єктах підвищеної небезпеки додатково, щорічно проводити тренування усього персоналу з імовірних аварійних ситуацій, що передбачені планами локалізації і ліквідації аварій (протиаварійні тренування).

Графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань щороку затверджувати керівником підприємства, установи, організації та узгоджувати з відділом з питань цивільного захисту населення, взаємодії з правоохоронними органами та мобілізаційної роботи міської ради та районним відділом У ДСНС України у області.

5) підготовку осіб керівного складу та фахівців здійснювати згідно з Переліком категорій осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, які підлягають навчанню у сфері цивільного захисту, та відповідно до вимог Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання у мережі навчально-методичних установ єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України (надалі - МВС) від 21 жовтня 2014 року № 1112, в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту і НМЦ.

б) за заявками Бережанської міської ради та суб'єктів господарювання ініціювати проведення занять згідно з навчальним планом безпосередньо на місцях із залученням педагогічних працівників курсів. Забезпечити належні умови для проведення занять.

7) забезпечити ведення документації з питань організації навчання працюючого населення (переліки навчальних груп, осіб керівного складу і фахівців, які підлягають у поточному році навчанню у сфері цивільного захисту, та посадових осіб, які проходять навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки, робочі навчальні плани і програми, розклади занять, графіки консультацій, журнали навчання, плани підготовки і проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань тощо).

8) обладнати в кожному окремо розташованому структурному підрозділі підприємства, установи та організації інформаційно-довідковий куточок з питань цивільного захисту та здійснити його наповнення навчальними посібниками і натурними зразками, передбаченими загальною програмою підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях.

Інформація та повідомлення на стендах, схемах інформаційно-довідкового куточку повинні відповідати наявним можливостям і ресурсам підприємства, установи, організації з протидії небезпечним факторам, що передбачені об'єктовим планом реагування на надзвичайні ситуації, а її зміст узгоджений з РВ УДСНС України у області. Відділу освіти організувати навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів відповідно до Положення про функціональну підсистему "Освіта та наука України" єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого наказом Міністерства освіти та науки України від 03 вересня 2009 року № 814, згідно із навчальними програмами з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, надання домедичної допомоги.

4. Забезпечити дієвий контроль та участь у моніторингу якості підготовки у навчальних закладах дітей дошкільного віку, учнів та студентів з питань навчання діям у надзвичайних ситуаціях.

1) підготовку студентів вищих навчальних закладів до дій у надзвичайних

ситуаціях здійснювати за нормативними навчальними дисциплінами "Безпека життєдіяльності" та "Цивільний захист", які відповідно передбачають формування у студентів, що навчаються:

- за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра - знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил;

- за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра - умінь з превентивного і аварійного планування та управління заходами цивільного захисту.

У вищих навчальних закладах з метою відпрацювання дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій з учасниками навчально-виховного процесу проводити щороку об'єктові тренування з питань цивільного захисту.

2) підготовку учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях, що передбачає здобуття знань і вмінь з питань особистої безпеки в умовах загрози та виникнення надзвичайної ситуації, користування засобами захисту від її наслідків, вивчення правил пожежної безпеки та основ цивільного захисту, здійснювати в рамках вивчення предметів "Основи здоров'я" та "Захист Вітчизни" (розділ "Цивільний захист").

Перед початком канікул ввести в практику проведення тематичних занять на теми: "Безпека на воді (льоду)", "Вивчення правил дорожнього руху", "Безпечне поводження з вогнем", "Правила поводження при виявленні вибухонебезпечних предметів" та "Рекомендації по захисту від актів терору".

Закріплення теоретичного матеріалу завершити практичним проведенням у квітні "Дня цивільного захисту" в рамках "Тижня знань безпеки життєдіяльності".

З метою встановлення єдиної методики проведення "Дня цивільного захисту" та обміну досвідом між керівним складом цивільного захисту системи освіти, провести у березні - квітні показові "Дні цивільного захисту" з обов'язковим залученням спеціалістів відділу з питань цивільного захисту населення, взаємодії з правоохоронними органами та мобілізаційної роботи, відділу освіти, молоді та спорту а також шкіл.

3) навчально-виховну роботу з дітьми дошкільного віку проводити згідно з вимогами базового компонента дошкільної освіти і спрямовувати на формування достатнього та необхідного рівня знань і умінь дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі, елементарних норм поведінки у надзвичайних ситуаціях і запобігання пожежам від дитячих пустощів з вогнем.

З метою удосконалення навчання дітей основам безпечної життєдіяльності провести у дошкільних загальноосвітніх і навчально-виховних закладах зустрічі з працівниками системи цивільного захисту, конкурси, батьківські збори, вікторини тощо.

Для поліпшення якості організаційної, практичної і навчально-виховної роботи з дітьми з питань особистої безпеки, захисту життя та норм поведінки у надзвичайних ситуаціях у дошкільних закладах провести у травні "Тиждень безпеки дитини" в рамках "Тижня знань безпеки життєдіяльності".

4) з метою координації науково-методичної діяльності, узагальнення та поширення ефективних форм і методів організації навчально-виховного процесу з питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту відділу освіти та керівникам

навчальних закладів забезпечити роботу методичних об'єднань з дисциплін "Основи здоров'я", "Основи безпеки життєдіяльності" та "Захист Вітчизни" (розділ "Цивільний захист") та визначити територіальні базові (опорні) загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади.

Відділу освіти та керівникам навчальних закладів при проведенні конференцій, семінарів і нарад, засідань методичних об'єднань і відкритих уроків з основ здоров'я, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту залучати до підготовки та проведення педагогічних працівників НМЦ та працівників РВ УДСНС України у області.

5) позашкільну освітню роботу з питань формування культури безпеки життєдіяльності серед дітей та молоді, формування здорового способу життя, оволодіння ними навичками самозахисту та рятування проводити у позашкільних закладах, а також шляхом організації шкільних, та участі у обласних та всеукраїнських змаганнях з безпеки життєдіяльності за програмою "Школа безпеки", у рамках Всеукраїнського фестивалю дружин юних пожежних.

5. Навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснювати шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та інших інформаційно-довідкових матеріалів з питань цивільного захисту, правил пожежної безпеки у побуті та громадських місцях.

Просвітницько-інформаційну роботу з населенням щодо питань захисту і дій у надзвичайних ситуаціях здійснювати за місцем проживання у мережі консультаційних пунктів з питань цивільного захисту при житлово-експлуатаційних організаціях та місцевих органах самоврядування, а також шляхом самостійного вивчення посібників, пам'яток, інших друкованих навчально-інформаційних матеріалів, перегляду та прослуховування спеціального циклу теле- і радіопередач.

Для задоволення потреби у самостійному вивченні загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях органи місцевого самоврядування спільно з РВ УДСНС України у області за методичного супроводження НМЦ видають навчальні, навчально-наочні посібники, брошури, розповсюджують інформаційні матеріали, буклети тощо.

6. Керівникам структурних підрозділів, міських спеціалізованих служб цивільного захисту:

- своїми наказами визначити порядок підготовки керівного складу і працівників підприємств, установ, організацій з питань цивільного захисту;

- продовжити роботу щодо утворення у штатних розписах на підприємствах, в установах, організаціях, незалежно від форм власності, підрозділів (штатних посад) з питань цивільного захисту, або призначення посадових осіб з питань цивільного захисту та обов'язкового їх навчання в НМЦ (Інституті державного управління у сфері цивільного захисту);

- забезпечити обов'язкове проходження навчання в НМЦ (Інституті державного управління у сфері цивільного захисту), в навчальних групах підприємств, установ, організацій усіх категорій керівників, посадових осіб і фахівців, на які поширюється дія законів у сфері цивільного захисту, навчання його організації і діям у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

7. Керівникам міських спеціалізованих служб цивільного захисту та суб'єктів

господарювання, відповідно до своїх повноважень:

- видати організаційно-методичні вказівки з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, організувати контроль за їх виконанням;

- організувати проходження навчання з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки посадових осіб органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління;

- забезпечити контроль за ходом і якістю підготовки територіальних спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та їх готовності до дій за призначенням;

- подати заявки до НМЦ щодо надання їм освітніх послуг підприємствам, установам, організаціям з підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань;

- визначити конкретні заходи з підтримання та подальшого вдосконалення навчально-матеріальної бази для підготовки працівників, щорічного придбання та оновлення навчальної літератури та навчальних посібників (відео, аудіо, друкованих) за тематикою цивільного захисту;

- забезпечити функціонування та подальше удосконалення існуючої мережі консультаційних пунктів при житлово-експлуатаційних організаціях та органах місцевого самоврядування;

- районному відділу управління ДСНС України в області узгодити із завідувачами курсів НМЦ плани-графіки проведення на підприємствах, в установах, організаціях спеціальних об'єктових навчань, тренувань з цивільного захисту та навчально-тренувальних занять на потенційно небезпечних об'єктах з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями, питання щодо надання методичної допомоги підприємствам, установам, організаціям при підготовці та проведенні навчань і тренувань.

Підприємствам, установам, організаціям недержавної форми власності заключити договори з НМЦ про надання методичної допомоги у підготовці та проведенні навчань і тренувань педагогічними працівниками НМЦ.

- районному відділу управління ДСНС України у області спільно із відділом з питань цивільного захисту населення, взаємодії з правоохоронними органами та мобілізаційної роботи спланувати та провести у вересні - жовтні огляд-конкурс на кращу навчально-матеріальну базу цивільного захисту та кращий консультаційний пункт з питань цивільного захисту при житлово-експлуатаційних організаціях та місцевих органах самоврядування.

- виконавцям заходів щоквартально надавати до відділу з питань цивільного захисту населення, взаємодії з правоохоронними органами та мобілізаційної роботи письмову доповідь:

8. Узагальнену інформацію про підсумки підготовки керівного складу, формувань цивільного захисту та навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях за 2017 рік надати до відділу з питань цивільного захисту населення, взаємодії з правоохоронними органами та мобілізаційної роботи до 01 грудня 2017 року.

Додатки: 1. Програма загальної підготовки працівників підприємств, установ, організацій.

2. Програма спеціальної підготовки працівників, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

3. Програма додаткової підготовки з техногенної безпеки працівників об'єктів підвищеної небезпеки.

4. Перелік тем для вивчення за програмою прискореної підготовки працівників до дій в особливий період.

**Керуючий справами (секретар)
виконавчого комітету міської ради**

О.С.ТИМАНСЬКИЙ

Додаток 1

до організаційно-методичних вказівок з підготовки населення м. Бережани, сіл Рай та Лісники до дій у надзвичайних ситуаціях на 2017 рік

ПРОГРАМА

загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій

1. Нормативно-правова база у сфері цивільного захисту. Завдання та організаційні основи побудови цивільного захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій. Організаційна структура цивільного захисту суб'єкту господарювання. Права та обов'язки громадян у сфері з цивільного захисту.

2. Поняття надзвичайної ситуації. Класифікація надзвичайних ситуацій. Небезпеки і загрози надзвичайних ситуацій, що характерні для регіону та дії при них. Правила поведінки та дії населення під час землетрусів, затоплень, селевих потоків, зсувів, ураганів, лісових пожеж, снігових заметів та ожеледиці.

3. Оповіщення про надзвичайні ситуації. Дії населення при отриманні сигналу оповіщення "Увага всім!" та мовної інформації територіальних органів з питань цивільного захисту.

4. Небезпечні чинники виробничих аварій, їх вплив на екологічну безпеку, безпеку життя та здоров'я людей. Характеристика небезпечних техногенних факторів суб'єкту господарювання. Обстановка, яка може скластися на території суб'єкту господарювання внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного, природного характеру, а також терористичних проявів.

5. Закон України "Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань". Радіаційно-небезпечні об'єкти. Іонізуючі випромінювання та їх вимірювання. Прилади радіаційної розвідки та дозиметричного контролю. Норми радіаційної безпеки НРБУ-97. Поводження з радіоактивними відходами. Режими радіаційного захисту.

6. Хімічно небезпечні об'єкти, небезпечні хімічні речовини, особливості їх впливу на організм людини. Дії робітників, службовців і населення при аваріях з викидом небезпечних хімічних речовин. Дегазація приміщень, особистих речей. Невідкладна допомога ураженим. Промислові засоби індивідуального захисту органів дихання. Прилади хімічної розвідки для небезпечних хімічних та бойових отруйних речовин.

7. Отрутохімікати, що застосовуються у сільському господарстві. Безпечні умови праці при роботі з ними. Профілактика отруєнь недоброякісними харчовими продуктами та грибами.

8. Організація спеціальної обробки техніки та майна при зараженні радіоактивними, отруйними речовинами і бактеріальними засобами. Способи проведення робіт з дезактивації та дегазації. Санітарна обробка людей.

9. Рекомендації з гігієни харчування, профілактичних заходів і ведення домогосподарств на територіях з підвищеним рівнем радіації. Дії робітників,

службовців і населення при знезараженні територій, будівель, споруд, робочих місць, одягу.

10. Організація життєзабезпечення населення, яке постраждало внаслідок надзвичайних ситуацій. Принципи організації матеріально-технічного забезпечення заходів цивільного захисту.

11. Основні причини загибелі уражених людей. Домедична допомога. Прийоми надання само- та взаємодопомоги при пораненнях, опіках, кровотечах, переломах, отруєннях небезпечними хімічними речовинами тощо. Основи догляду за хворим.

12. Інфекційні захворювання. Характеристика найбільш поширених збудників інфекційних захворювань. Правила поведінки населення при проведенні обмежувальних протиепідемічних заходів. Дезінфікуючі речовини та розчини. Порядок проведення дезінфекції.

13. Захисні споруди цивільного захисту. Класифікація, призначення та будова захисних споруд. Утримання та використання захисних споруд, приведення їх до готовності для прийняття тих, що укриваються. Підвищення захисних властивостей житла.

14. Промислові та підручні засоби захисту органів дихання та шкіри. Медичні засоби індивідуального захисту та правила їх використання.

15. Обов'язки дорослих щодо безпеки та захисту дітей. Виховання у дітей навичок поведінки в екстремальних ситуаціях. Засоби індивідуального захисту дітей.

16. Захист продуктів харчування, фуражу, води від забруднення радіоактивними, отруйними речовинами та бактеріальними засобами.

17. Організація захисту сільськогосподарських тварин і рослин від забруднення. Обсервація та карантин.

18. Заходи з евакуації. Види евакуації. Порядок проведення евакуації.

19. Пожежо- і вибухонебезпечні предмети на виробництві та у побуті. Рекомендації населенню щодо профілактики та дій при виникненні пожеж. Правила поведінки при виявленні вибухонебезпечних предметів.

20. Морально-психологічна підготовка населення до дій у надзвичайних ситуаціях. Психологія натовпу. Безпека при масових скупченнях людей.

21. Терористичні прояви. Причини, можливі наслідки. Запобіжні заходи.

22. Фізичні та хімічні властивості ртуті та її сполук. Порядок проведення демеркуризації.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ

Працівники, які не ввійшли до складу формувань цивільного захисту, **ПОВИННІ ЗНАТИ:**

1. Організаційну структуру цивільного захисту підприємства, установи, організації.

2. Характер факторів ураження надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру.

3. Порядок дій щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного, природного та воєнного характеру, терористичних проявів.

4. Будову, можливості, порядок підготовки і використання засобів індивідуального та колективного захисту.

5. Призначення та порядок використання засобів медичного захисту.

6. Порядок надання медичної само- і взаємодопомоги в умовах надзвичайних ситуацій та у побуті.

7. Правила особистої безпеки в умовах надзвичайних ситуацій, виробничого процесу та у побуті.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОТРИМАНИХ НАВИКІВ

Працівники, які не ввійшли до складу формувань цивільного захисту,

ПОВИННІ ВМІТИ:

1. Чітко та впевнено діяти в умовах надзвичайної ситуації техногенного, природного та воєнного характеру, терористичних проявів на робочому місці, в побуті, вдома.

2. Користуватися засобами індивідуального та колективного захисту.

3. Користуватися індивідуальними засобами медичного захисту.

4. Надавати медичну само- і взаємодопомогу в умовах надзвичайних ситуацій, виробничого процесу та у побуті.

5. Виконувати правила особистої безпеки в умовах надзвичайної ситуації у процесі дій на робочому місці, в побуті, вдома.

Примітка. Для працівників, які не ввійшли до складу формувань цивільного захисту, тематика загальної підготовки визначається керівниками підприємств, установ та організацій – суб'єктів забезпечення цивільного захисту з урахуванням місцевих умов, специфіки виробництва та категорій тих, хто навчається.

**Начальник відділу з питань
цивільного захисту населення,
взаємодії з правоохоронними
органами та мобілізаційної роботи**

С.В.КИСЕЛЬОВ

Додаток 2
до організаційно-методичних вказівок
з підготовки населення м. Бережани
сіл Рай та Лісники до дій у
надзвичайних ситуаціях на 2017 рік

ПРОГРАМА
спеціальної підготовки працівників, що входять до складу
спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

1. Для формувань загального призначення:

<i>№ з .п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту
3	Розшук та визволення потерпілих з-під завалів будівель, зсувів і снігових лавин. Прийоми та способи рятування людей на верхніх поверхах зруйнованих або палаючих будівель
4	Завалення нестійких конструкцій споруд та їх підсилення. Дії працівників із складу формувань цивільного захисту з рятування людей із завалених захисних споруд.
5	Евакуація людей та майна із зон затоплення (підтоплення), осередків пожеж та територій, забруднених радіоактивними і хімічними речовинами
6	Способи транспортування потерпілих. Розміщення потерпілих на транспортних засобах.
7	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

2. Для інженерних формувань:

<i>№ з.п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Прокладка колонних шляхів. Ремонт доріг та дорожніх споруд. Розчистка доріг від завалів.
4	Підготовка машин і механізмів до дій в осередках ураження, районах аварій та катастроф.
5	Здійснення протипаводкових і протиповеневих заходів. Зведення насипів, дамб, водовідвідних каналів. Ліквідація підтоплень будівель та споруд.

6	Аварійно-відновлювальні роботи на пошкоджених будівлях, транспортних і підземних спорудах.
7	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно функціонального призначення

3. Для аварійно-відновлювальних формувань:

№ з.п.	Назва теми
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Ймовірний характер руйнувань і пошкоджень на комунальних мережах та мережах електропостачання.
4	Способи усунення аварій на комунальних мережах і мережах електропостачання.
5	Відновлення ліній електропередач та об'єктів енергопостачання. Відновлення мереж тепло-, водо- та газопостачання.
6	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

4. Для формувань радіаційного та хімічного захисту:

№ з.п.	Назва теми
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Порядок ведення радіаційної і хімічної розвідки.
4	Мережа спостереження та лабораторного контролю.
5	Поняття дезактивації та дегазації. Способи проведення дезактивації та дегазації, речовини та розчини які для цього використовуються. Спеціальна обробка техніки, місцевості та предметів. Часткова та повна спеціальна обробка.
6	Пункти видачі засобів радіаційного та хімічного захисту. Склад, порядок роботи, обладнання пунктів видачі. Порядок підготовки і видачі засобів радіаційного та хімічного захисту.
7	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

5. Для формувань забезпечення та обслуговування:

№ з.п.	Назва теми
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.

2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту
3	Розгортання та дії рухомого пункту харчування.
4	Розгортання та дії рухомого пункту продовольчого постачання.
5	Розгортання та дії рухомого пункту речового постачання.
6	Рухомий пункт водопостачання. Комплектування та підготовка техніки. Організація роздачі питної води населенню.
7	Розгортання та дії рухомого пункту забезпечення паливно-мастильними матеріалами.
8	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

6. Для формувань захисту сільськогосподарських тварин і рослин:

<i>№ з.п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Ветеринарна обробка тварин.
4	Знезаражування продуктів тваринництва, рослинництва, води та фуражу.
5	Надання лікувальної та профілактичної допомоги тваринам.
6	Проведення заходів по захисту рослин.
7	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

7. Для протипожежних формувань:

<i>№ з.п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Пожежно-технічне спорядження. Вогнегасні речовини та область їх застосування.
4	Локалізація та гасіння лісових, торф'яних і степових пожеж. Влаштування протипожежних бар'єрів, насипів і просік.
5	Протипожежні профілактичні заходи на об'єкті.
6	Способи та прийоми гасіння пожежі на об'єкті господарювання. Прийоми рятування людей з палаючих будівель і споруд.
7	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

8. Для формувань охорони громадського порядку:

№ з.п.	Назва теми
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Закон України "Про правовий режим надзвичайного стану". Умови і порядок введення та припинення дії надзвичайного стану. Заходи, що проводяться в цих умовах. Гарантії прав громадян і юридичних осіб в умовах надзвичайного стану.
4	Дії формувань при проведенні евакуації населення.
5	Забезпечення громадського порядку, попередження та припинення випадків мародерства, розкрадання матеріальних цінностей при ліквідації наслідків стихійного лиха, аварій та катастроф.
6	Психологія натовпу. Попередження паніки серед населення.
7	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

9. Для автотранспортних формувань:

№ з.п.	Назва теми
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Обладнання автотранспорту для перевезення населення та вантажів.
4	Обладнання автотранспорту для перевезення уражених та постраждалих внаслідок стихійного лиха, аварій та катастроф.
5	Здійснення перевезення населення і вантажів.
6	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

10. Для формувань зв'язку:

№ з.п.	Назва теми
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Організація та забезпечення сталого зв'язку у районах стихійного лиха, аварій та катастроф.
4	Розгортання та експлуатація засобів зв'язку.

5	Дії формування зв'язку під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт
6	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно з функціональним призначенням.

11. Для формувань евакуації:

<i>№ з.п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Порядок проведення евакуаційних заходів.
4	Евакуація людей з районів стихійного лиха, аварій та катастроф.
5	Евакуація людей та вантажів, матеріальних цінностей та обладнання при загрозі стихійного лиха, аварії чи катастрофи.
6	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно функціонального призначення.

12. Для медичних формувань:

<i>№ з.п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Засоби медичного захисту. Призначення, будова, підготовка до застосування та порядок використання.
4	Підготовка медичного формування до виконання завдань за призначенням та дії з надання першої медичної допомоги людям при травмах і кровотечі, а також у разі отримання шоку. Способи оживлення.
5	Дії працівників із складу медичного формування з надання першої медичної допомоги ураженим отруйними та небезпечними хімічними речовинами, електричним струмом, полум'ям.
6	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно функціонального призначення.

13. Для формувань обслуговування захисних споруд цивільного захисту:

<i>№ з.п.</i>	<i>Назва теми</i>
1	Склад та основні завдання сил цивільного захисту.
2	Призначення, організаційна структура, оснащення формувань

	цивільного захисту. Функціональні обов'язки працівників, які входять до складу формувань цивільного захисту.
3	Захисні споруди цивільного захисту, їх будівництво, обладнання, утримання та правила експлуатації.
4	Дії працівників із складу формування під час підготовки захисної споруди для використання за призначенням.
5	Дії працівників із складу формування в ході прийому та під час перебування у захисній споруді людей, що укриваються, а також після виведення людей.
6	Заходи безпеки при виконанні робіт згідно функціонального призначення.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОТРИМАНИХ ЗНАТЬ

Працівники зі складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту підприємств, установ та організацій **ПОВИННІ ЗНАТИ:**

1. Що таке цивільний захист і його завдання.
2. Організаційну структуру цивільного захисту об'єкту, суб'єкту господарювання.
3. Функціональне призначення формування цивільного захисту, його організаційний склад, матеріально-технічні засоби функціонального призначення і склад особистої екіпіровки.
4. Особисті обов'язки за штатним призначенням. Можливі варіанти змісту і порядку виконання особистих функціональних обов'язків.
5. Технічні характеристики, порядок підготовки до роботи, правила використання і зберігання штатних технічних засобів.
6. Фактори ураження надзвичайних ситуацій техногенного, природного, воєнного характеру та терористичних проявів.
7. Фактори радіаційного, хімічного та бактеріального ураження.
8. Технічні характеристики, порядок підготовки і використання засобів радіаційного та хімічного захисту.
9. Заходи безпеки у процесі виконання завдань згідно функціонального призначення.
10. Прийоми надання само- та взаємодопомоги.
11. Порядок оповіщення і збору працівників із складу формування цивільного захисту.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОТРИМАНИХ НАВИКІВ

Працівники зі складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту підприємств, установ та організацій **ПОВИННІ ВМІТИ:**

1. Чітко та ініціативно виконувати свої обов'язки за призначенням у складі формування цивільного захисту в період запобігання і реагування на надзвичайні ситуації.
2. Користуватися засобами індивідуального, протирадіаційного, протихімічного та медичного захисту.

3. Використовувати засоби медичного захисту, надавати само- та взаємодопомогу.

4. Перевіряти справність і готувати до використання засоби індивідуального захисту, прилади хімічної та радіаційної розвідки, спостереження і контролю.

5. Вести розвідку, спостереження та контроль за хімічним зараженням, радіоактивним опроміненням людей і забрудненням довкілля.

6. Проводити санітарну обробку людей, дезактивацію, дегазацію та знезараження території, майна та особистих речей.

7. Користуватися засобами зв'язку, оповіщення та інформації.

8. Готувати до використання об'єкти колективного захисту та захищені пункти управління.

9. Використовувати засоби попередження та гасіння пожеж.

10. Вживати заходів щодо своєчасного попередження спроб порушення громадського порядку.

11. Виконувати правила особистої безпеки у процесі виконання завдань розвідки, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Примітка. Вибір тем спеціальної підготовки визначається керівниками підприємств, установ та організацій – суб'єктів забезпечення цивільного захисту, виходячи із завдань за призначенням формування та специфіки виробництва.

**Начальник відділу з питань
цивільного захисту населення,
взаємодії з правоохоронними
органами та мобілізаційної роботи**

С.В.КИСЕЛЬОВ

Додаток 3

до організаційно-методичних вказівок з підготовки населення м. Бережани, сіл Рай та Лісники до дій у надзвичайних ситуаціях на 2017 рік

ПРОГРАМА **додаткової підготовки з техногенної безпеки працівників** **об'єктів підвищеної небезпеки**

1. Правила техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях. Основні обов'язки керівників і посадових осіб об'єктів у сфері техногенної безпеки. Виконання основних вимог техногенної безпеки у сфері цивільного захисту.

2. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Організація і проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Оцінка інженерної обстановки на підприємстві після ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

3. Прилади дозиметричного та хімічного контролю. Їх класифікація та порядок роботи з ними.

4. Забезпечення стійкості роботи підприємства у надзвичайних ситуаціях. Оцінка інженерного захисту суб'єктів господарювання.

5. Оперативне оповіщення персоналу об'єктів і населення про виникнення або загрозу виникнення аварійних ситуацій і аварій. Порядок створення, призначення та будова локальної (об'єктової) системи оповіщення. Системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій. Організація роботи диспетчерської служби.

6. Порядок розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій (ПЛЛАС), вимоги до їх складу, змісту та форми.

7. Створення, збереження і раціональне використання матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання надзвичайним ситуаціям. Номенклатура та обсяги резерву об'єктового рівня суб'єкту господарювання. Забезпечення засобами радіаційного та хімічного захисту, порядок їх зберігання та видачі.

8. Моніторинг і прогнозування обстановки під час аварій на радіаційно-небезпечних об'єктах. Основні параметри при оцінюванні радіаційної обстановки. Оцінка радіаційної обстановки при аваріях на об'єктах атомної енергетики. Дезактивація та профілактика радіаційних уражень.

9. Моніторинг і прогнозування обстановки під час аварії на хімічно небезпечному об'єкті. Терміни і визначення при оцінюванні хімічної обстановки. Небезпечні хімічні речовини. Оцінка хімічної обстановки під час аварій на хімічно небезпечних об'єктах. Організація робіт з дегазації. Речовини та розчини, які використовуються для проведення робіт з дегазації.

10. Прогнозування обстановки під час аварій на підприємствах із пожежонебезпечними технологіями. Основні поняття і критерії оцінювання пожежної обстановки. Методика прогнозування зони теплового випромінювання під час пожежі. Первинні засоби пожежогасіння.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ

Працівники об'єктів підвищеної небезпеки ПОВИННІ ЗНАТИ:

1. Вимоги правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту.
2. Джерела небезпеки, що за певних обставин можуть спричинити виникнення надзвичайної ситуації на об'єкті підвищеної небезпеки.
3. Організацію та порядок проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.
4. Основи забезпечення стійкості роботи підприємства у надзвичайних ситуаціях.
5. Технічні характеристики, порядок підготовки до роботи, правила використання та зберігання засобів радіаційного і хімічного захисту.
6. Порядок оцінки інженерного захисту суб'єктів господарювання.
7. Організацію оповіщення персоналу об'єктів і населення про виникнення або загрозу виникнення аварійних ситуацій і аварій.
8. Структуру, зміст та форму плану локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій (ПЛЛАС).
9. Вимоги до створення, збереження і раціонального використання матеріальних резервів об'єктового рівня суб'єкта господарювання.
10. Моніторинг і прогнозування обстановки під час аварій на радіаційно-, хімічно-, вибухо- та пожежонебезпечних об'єктах.

ВИМОГИ ДО РІВНЯ ОТРИМАНИХ НАВИКІВ

Працівники об'єктів підвищеної небезпеки ПОВИННІ ВМІТИ:

1. Дотримуватись вимог правил техногенної безпеки у сфері цивільного захисту.
2. Користуватися засобами радіаційного та хімічного захисту.
3. Перевіряти справність і готувати до використання засоби індивідуального захисту, прилади хімічної та радіаційної розвідки, спостереження і контролю.
5. Вести розвідку, спостереження та контроль за хімічним зараженням, радіоактивним опроміненням людей і забрудненням довкілля.
6. Проводити роботи з дезактивації, дегазації та знезараження території, майна та особистих речей.
7. Користуватися засобами зв'язку, оповіщення та інформації.

**Начальник відділу з питань
цивільного захисту населення,
взаємодії з правоохоронними
органами та мобілізаційної роботи**

С.В.КИСЕЛЬОВ

ПЕРЕЛІК ТЕМ

тем для вивчення за програмою прискореної підготовки працівників до дій в особливий період

1. Сигнали оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій.

Попереджувальний сигнал **цивільного захисту** “Увага всім!”. Інформування працівників щодо розвитку надзвичайних ситуацій, місць розгортання і маневрування аварійно-рятувальних сил, залучення необхідних ресурсів, технічних і транспортних засобів, координації дій та заходів безпеки в зоні надзвичайних ситуацій.

2. Порядок організації, способи і терміни здійснення заходів щодо виконання завдань цивільного захисту суб’єкта господарювання в режимі функціонування в умовах особливого періоду.

План цивільного захисту на особливий період. Дії персоналу щодо аварійної зупинки виробництва.

Правила поведінки і дії працівників при виникненні надзвичайних ситуацій, проявів терористичних актів.

3. Евакуація, порядок її проведення, правила поведінки евакуйованих працівників.

Виведення працівників із небезпечної зони, місця розташування можливих укриттів, шляхи евакуації.

Захисні споруди цивільного захисту, їх призначення та облаштування. Порядок заповнення захисних споруд та правила поведінки працівників, які укриваються в них.

4. Забезпечення працівників засобами індивідуального захисту, правила їх застосування.

Принцип дії, індивідуальний підбір та правила користування протигазами, респіраторами.

Медичні засоби, що входять до індивідуальних аптечок та їх призначення. Індивідуальний перев’язочний пакет. Індивідуальні протихімічні пакети.

5. Надання домедичної само- та взаємодопомоги постраждалим.

Основні правила надання домедичної допомоги в невідкладних ситуаціях. Проведення первинного огляду потерпілого. Ознаки порушення дихання. Забезпечення прохідності дихальних шляхів. Проведення штучного дихання. Ознаки зупинки роботи серця. Проведення серцево-легеневої реанімації.

Способи зупинки кровотеч. Правила та прийоми накладання пов'язок на рани. Перша допомога при переломах. Прийоми та способи іммобілізації підручними засобами.

**Начальник відділу з питань
цивільного захисту населення,
взаємодії з правоохоронними
органами та мобілізаційної роботи**

С.В.КИСЕЛЬОВ